

Inspektion av Polismyndigheten i Södermanlands län, Polisområde Norr, arresten Eskilstuna, den 7 maj 2014

Inledning

På uppdrag av justitieombudsmannen Cecilia Renfors genomförde föredragandena Elisabeth Sjöblom och Marie Hansson (protokollförare) den 7 maj 2014 en förannämld inspektion av Polismyndigheten i Södermanlands län, arresten Eskilstuna.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att verksamheten presenterades av servicechefen tillika arrestföreståndaren AA och gruppchefen BB. Därefter förevisades arrestlokalerna och samtal hölls med fyra anställda och en intagen. JO:s medarbetare gick översiktligt igenom omhändertagande- och arrestantblad samt tillsynsblad. Inspektionen avslutades med en genomgång av iakttagelserna med AA och BB.

Iakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Organisation m.m.

Polishuset i Eskilstuna öppnades 1958. Arresten har 11 tillnyktrings- och 11 anhållningsceller. Det finns ingen tillnyktringsenhet i Eskilstuna.

Innan en frihetsberövad person sätts in i cell gör det biträdande vakthavande befälet en förmansprövning om frihetsberövandet ska bestå. Förmansprövningen görs från länskommunikationscentralen via telefon och en monitor som är kopplad till en kamera i arrestintaget. Länskommunikationscentralen finns i samma byggnad som arresten. Det biträdande vakthavande befälet i Eskilstuna gör även förmansprövningar på distans när frihetsberövade förts till någon av polismyndighetens övriga arrestlokaler (Nyköping, Katrineholm och Strängnäs). Förmansprövning kan även göras av det vakthavande befälet.

Arrestlokalerna inspekterades 2013 av Rikspolisstyrelsen (RPS). Samma år genomförde polismyndigheten en egenkontroll av arresten. Ombyggnation och renovering av arrestlokalerna pågår sedan början av 2014.

Bemannning och bemötande

Arresten bemannas dagtid, vardagar, av två arrestvakter anställda av polismyndigheten. Vid övriga tider består bemanningen av väktare från Securus Säkerhet AB. Ensamarbete förkommer inte. Arrestpersonalen är obeväpnad men bär larm.

Arrestvakter anställda vid polismyndigheten får en veckas utbildning i bl.a. lagstiftning, självskydd samt hjärt- och lungräddning. Väktarna från Securus Säkerhet AB ska ha erforderlig kompetens genom väktar- eller ordningsvaktsutbildning.

Skriftliga rutiner för arrestverksamheten finns i pärmar i arrestintagen.

Vid samtal med polismyndighetens arrestpersonal angavs att några väktare har bristande kompetens för arbetet i arresten och saknar förordnande.

En intagen sade att han misshandlats av polis i samband med gripandet så att ena axeln skadats. Den intagne hade nekats att få träffa läkare.

Inskrivning

Arrestlokalerna är belägna på två plan i polishuset. Tillnyktringscellerna finns på plan tre i anslutning till garaget och anhållningscellerna finns på plan fyra. Mellan plan tre och fyra finns två trappor, varav en är en smal spiraltrappa. På bägge våningsplanen finns ett kameraövervakat arrestintag. Arrestintaget till tillnyktringscellerna ligger i direkt anslutning till garaget. Gripna och personer omhändertagna enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) placeras normalt i tillnyktringscell på plan tre. När en gripna person anhålls flyttas han eller hon upp till en anhållningscell på plan fyra och får då gå upp för trapporna. Anhållna som inte har varit placerade i en tillnyktringscell skrivs direkt in på plan fyra. Hiss saknas i arrestlokalerna.

Män avvisiteras i arrestintaget medan kvinnor avvisiteras av kvinnlig personal i en cell.

Personer omhändertagna enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall placeras i ett förhållningsrum i avvaktan på transport till LVU- eller LVM-hem. Personer som är förvarstagna enligt utlänningslagen (2005:716) placeras i en anhållningscell i avvaktan på transport till Migrationsverkets förvar.

Vid samtal med arrestpersonal framkom att spiraltrappan är ett stort problem från säkerhetssynpunkt då risk finns för våld och fall i trappan.

Celler, materiella förhållanden m.m.

Utrustningen i en tillnyktringscell består av en galonmadrass. Golvet är upphöjt i den bakre delen av cellen. I samband med den pågående renoveringen kommer upphöjningen att tas bort. I anhållningscellerna finns en brits med galonmadrass

och kudde samt bord och stol. Persiennerna är alltid nedvinklade. Belysningen i cellerna regleras utifrån. Toalett och dusch finns i korridorerna. Det är sällsynt med dubbelbeläggning av celler men det har förekommit.

Cellerna städas dagligen och saneras vid smitta. Engångsfiltar delas ut till alla intagna. Hygienartiklar delas ut till anhållna som även får engångslakan och örngott. Böcker och tidningar finns att tillgå. Intagna serveras frukost, lunch och middag. Djupfrysta färdigrätter värms upp i ett pentry på plan fyra och specialkost finns att tillgå.

Vid rundvandringen noterades att det var mörkt i anhållningscellerna samt att lokalerna var gamla och slitna. I några celler fanns även klotter. Arrestlokalerna gav ett rent intryck.

En intagen framförde att han varken fått duscha eller borsta tänderna under de tre dygn som han varit anhållen.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Arresten har två rastgårdar med en yta på 40 respektive 56 kvadratmeter. Rastgårdarna finns på plan fyra. Intagna kommer upp till rastgården via en trappa med tre trappsteg. Rastgårdarna har betongväggar och plåttak. Ena väggen är försedd med galler vilket medger ljusinsläpp.

Information om rättigheter

Rikspolisstyrelsen har tillsammans med Riksåklagaren tagit fram ett informationsblad på 43 olika språk med information om intagnas rättigheter i samband med frihetsberövandet. Informationsbladet finns tillgängligt för samtliga polismyndigheter.

Den svenska versionen av informationsbladet finns uppsatt på väggen i arrestintaget på plan tre. Informationsblad på andra språk finns i pärmar i arrestintagen. Informationsbladet delas ut till alla intagna vilket dokumenteras på den särskilda blanketten för förmansprövning.

Vid samtal med en intagen framkom att han inte fått ta del av informationsbladet.

Underrättelse till närstående m.m.

När en underårig frihetsberövats kontaktas vårdnadshavare och/eller socialtjänsten av ingripande polispatrull eller av utredaren. Det är oklart var underrättelsen dokumenteras.

Det finns en rutin för att tillfråga personer som omhändertagits enligt LOB om de vill att närstående ska underrättas om frihetsberövandet (jfr 24 kap. 21 a § rättegångsbalken, 17 a § polislagen och 3 § häktesförordningen [2010: 2011]). Att underrättelse har skett dokumenteras på blanketten för förmansprövning. Det finns även en rutin att tillfråga gripna/anhållna om de vill att närstående ska underrättas. Denna rutin tillämpas dock inte.

När en utländsk medborgare frihetsberövats finns en rutin för att lämna underrättelse till konsulat m.m. Det är dock oklart var underrättelsen dokumenteras.

En intagen framförde att han inte tillfrågats om närstående skulle underrättas om frihetsberövandet.

Tillsyn

Tillsyn av intagna sker genom en mindre lucka på celldörren. Berusade personer ses normalt till var femtonde minut medan gripna/anhållna ses till i samband med måltider, toalettbesök och utomhusvistelse. Vanligtvis sker ingen tillsyn av gripna/anhållna nattetid. Tillsynsfrekvensen anpassas efter den intagnes individuella behov. Tillsynen av berusade personer samt gripna/anhållna med utökad tillsyn dokumenteras på ett tillsynsblad. I övrigt förs inga tillsynsblad. Det biträdande vakthavande befälet beslutar om tillsynsfrekvensen.

I samtal med arrestpersonal framkom att luckan på celldörren är så liten att det kan vara svårt att se den intagne i en viss vinkel.

Hälso- och sjukvård

Det biträdande vakthavande befälet beslutar om läkemedel ska delas ut till intagna och läkemedel förvaras i ett låst skåp. Förskrivna medhavda läkemedel delas ut av arrestpersonalen efter kontroll med sjukvården. Det förekommer att polisen hämtar läkemedel i en intagens bostad. Intagna med diabetes ses alltid till var femte minut. Vid behov kan dessa föras till sjukhus för kontroll av blodsocker eller andra åtgärder.

Arresten saknar avtal med jourläkare.

Slutgenomgång

Genomgången inleddes med att JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. Polisen anförde bl.a. följande.

Det är ovanligt att gripna får sitta en längre tid i tillnyktringscell. Vanligtvis rör det sig om några timmar.

Det stämmer inte att arrestvakter från Securus Säkerhet AB saknar förordnanden som arrestvakter. Enligt polismyndigheten är ett förordnande ett ovillkorligt krav för att få arbeta i arresten. Polismyndigheten har haft möte med bolaget där man bl.a. har betonat kravet på förordnande.

Biträdande vakthavande befäl kommer att kontaktas för en eventuell polisanmälan vad avser den intagne som uppgett att han i samband med gripandet misshandlats av polis.

Vid protokollet

Marie Hansson

Justeras den

Elisabeth Sjöblom

Uttalanden

Protokollet föranleder följande uttalanden från min sida.

Jag ställer mig frågande till den ordning polisen i Eskilstuna har avseende förmansprövning av frihetsberövanden. Polisen i Eskilstuna har valt att placera ansvarigt befäl för förmansprövning i en annan del av polishuset än arresten, och prövningen sker med hjälp av kamera och telefon. Det innebär att den förmansprövning som äger rum är att jämföra med förmansprövning på distans (om bl.a. rättssäkerhetsfrågor vid förmansprövning på distans, se JO 1998/99 s. 116). Det är anmärkningsvärt att polismyndigheten väljer denna ordning för en verksamhet som bedrivs i samma byggnad. Polismyndigheten bör enligt min mening överväga att ändra rutinen för förmansprövningar av frihetsberövade som förs till arresten Eskilstuna.

Av protokollet framgår vidare att det finns en rutin för att fråga gripna och anhållna om de vill att närstående ska underrättas men att rutinen inte tillämpas. JO har vid flera tillfällen kritiserat polismyndigheter för brister i frågor om underrättelse till närstående. JO 2012/13 s. 165, dnr 3682-2011, rörde en anhållen person och JO 2013/14 s. 222, dnr 2293-2012, en person som omhändertagits för berusning. I det sistnämnda beslutet framhöll JO att det är polisens sak att på eget initiativ informera om och erbjuda den omhändertagne möjligheten att kontakta närstående. Skulle ordnings- och säkerhetsskäl hindra detta, ska man fråga den omhändertagne om han eller hon vill att man från polisens sida lämnar underrättelsen. Frågor om underrättelse till närstående ska dessutom dokumenteras.

Jag förutsätter att polismyndigheten omedelbart säkerställer att det finns en rutin för att fråga gripna och anhållna om de vill att närstående ska underrättas.

Det framgår också av protokollet att polisen i Eskilstuna saknar en mer rutinmässig tillsyn av gripna och anhållna. Som jag tidigare uttalat, bl.a. i ärende 5260-2013 rörande arresten i Växjö, skiljer sig denna rutin från vad som gäller i flertalet av landets polisarrestar. Där sker regelmässigt tillsyn en gång i timmen vilken kan utökas vid behov. Det finns enligt min mening goda skäl för en sådan ordning. Polismyndigheten bör därför överväga en sådan ordning avseende tillsyn av gripna och anhållna.

I protokollet redogörs vidare för iakttagelser om den bristfälliga standarden rörande cellernas utformning, framförallt vad avser ljusinsläpp i anhållningscellerna. Enligt 2 § första stycket kungörelsen (1958:215) med vissa föreskrifter om häkten och polisarrestar ska förvaringsrummet vara anordnat på ett sätt så att obehörigas insyn

förhindras och vara försett med ett fönster som är så inrättat att rummet erhåller god dager. Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag uppmana polismyndigheten att undersöka vilka möjligheter det finns för intagna att på egen hand reglera persiennerna i cellfönstren så att dagsljus kan nå in i cellen.

För övrigt föranleder protokollet inte några ytterligare uttalanden från min sida.

Cecilia Renfors

2014-06-23